

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สอบ วันเสาร์ที่ ๑๓ ธันวาคม พ. ศ. ๒๕๖๘

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน เวลา ๔ ชม.

- ฝ่ายหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๘

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๕ ข้อ ๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. สรุปความว่าธรรมชาติของจิตนั้นมีอยู่กี่ประการ ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ สรุปความว่าธรรมชาติของจิตนั้นมี ๓ ประการคือ

๑. มีการรับอารมณ์อยู่เสมอ
๒. เป็นเหตุให้เจตสิกทั้งหลายรู้อารมณ์ได้คล้าย ๆ กับผู้นำ
๓. ทำให้สิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิตวิจิตรพิสดาร

๒. "สมปยุตต์" มีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ? จงแปลด้วย

ตอบ สมปยุตต์ มี ๕ อย่าง คือ

๑. ทิฏฐิสมปยุตต์	จิตที่ประกอบด้วยทิฏฐิ	คือ ความเห็นผิด
๒. ปฏิกขมสมปยุตต์	จิตที่ประกอบด้วยโทสะ	คือ ความโกรธ
๓. วิจิกิจฉาสมปยุตต์	จิตที่ประกอบด้วยวิจิกิจฉา	คือ ความสงสัย
๔. อุทฺธจสมปยุตต์	จิตที่ประกอบด้วยอุทฺธจจะ	คือ ความฟุ้งซ่าน
๕. ฌาณสมปยุตต์	จิตที่ประกอบด้วยปัญญา	คือ ความรู้

๓. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้

เอกุปาปนิโรธา จ

เอกาลมพนวตถุภา

เจโตยุตฺตา ทฺวิปญฺญาส

ธมฺมา เจตสิกภา มตา

ตอบ แปลคาถาดังนี้คือ

นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบ ธรรมชาติของเจตสิก ซึ่งมีจำนวน ๕๒ ดวง ที่ประกอบกับจิต มีลักษณะดังนี้คือ

๑. เกิดพร้อมกับจิต ๒. ดับพร้อมกับจิต ๓. มีอารมณ์เดียวกันกับจิต ๔. มีที่อาศัยเกิดอย่างเดียวกันกับจิต ฯ

๔. รูปมีจำนวนเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ? ให้บอกชื่อของรูปเหล่านั้นมาตามลำดับ

ตอบ รูปมีจำนวน ๒๘ คือ

ปถวี อาโป เตโช วาโย จักขุปสาท โสตปสาท ฆานปสาท ชิวหาปสาท กายปสาท รูปารมณ
สัททารมณ คันธารมณ รสารมณ โผฏฐัพพารมณ อิตถิภาวะ บุริสภาวะ หทยะ ชีวิตะ อาหาระ
ปริจเฉทะ กายวิญญูติ วจีวิญญูติ ลหุตตา มุทุตา กัมมัณญุตตา อุปจยะ สันตติ ชรตา อนิจจตา

๕. ให้แปลคุณของพระนิพพาน ๕ บทดังต่อไปนี้

ปทํ

อจฺจุตํ

อจฺจนตํ

อสงฺขตํ

อนฺุตตรํ

ตอบ แปลความหมายในคำดังต่อไปนี้ คือ

ปทํ

แปลว่า

ส่วนหนึ่ง

อจฺจุตํ

แปลว่า

ธรรมที่ไม่ตาย

อจฺจนตํ

แปลว่า

ธรรมที่ก้าวล่วงขั้น ๕ ที่เป็นอดีตและอนาคต

อสงฺขตํ

แปลว่า

ธรรมที่ไม่ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย ๔ อย่างใดอย่างหนึ่ง

อนฺุตตรํ

แปลว่า

เป็นธรรมที่ประเสริฐ

ฝ่ายหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๘

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบ วันเสาร์ที่ ๑๓ ธันวาคม พ. ศ. ๒๕๖๘

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำประณามและปฏิกุญญา (ของพระอนุรุธาจารย์) ทั้งบาลีและคำแปล

ข. สัทธรรมมีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายด้วย ?

ตอบ ก. แสดงคำประณามและปฏิกุญญาของพระอนุรุธาจารย์

สมมาสมพุทฺธมตฺถํ สสทฺธมมคณฺตุตมํ

อภิวาทิย ภาสิสฺสํ อภิธมฺมตถสฺสคหํ

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการแต่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้

ญะยธรรมทั้งหลายเอง ไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้
อุดมแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนาม อภิธัมมัตถสังคหะ ต่อไป

ข. สัทธรรมมี ๓ อย่างคือ

๑. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ พระบาลี และอรรถกถา

๒. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การรักษาศีล การถืออุตุงค์ การเจริญสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

๓. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

๒. ให้แสดงความหมายชื่อจิตดังต่อไปนี้

ก. อุกุศลจิต

ข. อเหตุกจิต

ค. กามาวจรจิต

ง. อรูปาวจรจิต

จ. โลกุตตรจิต

ตอบ แสดงความหมายชื่อจิตดังนี้

ก. อุกุศลจิต หมายความว่า จิตที่มีโทษและให้ผลตรงกันข้ามกับกุศลจิต หรือเป็นจิตที่ประกอบกับอกุศล
เจตสิก

ข. อเหตุกจิต หมายความว่า จิตที่ไม่มีเหตุ ๖ ประกอบ(โลภะ,โทสะ,โมหะ,อโลภะ,อโทสะ,อโมหะ)

ค. กามาวจรจิต หมายความว่า จิตที่ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิ อันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุกาม และกิเลสกาม
เป็นส่วนมาก

ง. อรูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๒ ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งกิเลสอรูป และ
วัตถุอรูปเป็นส่วนมาก

จ. โลกุตตรจิต หมายความว่า จิตที่พ้นจากโลกทั้ง ๓

๓. จงแสดงบาลีพร้อมทั้งคำแปลในจิตดังต่อไปนี้

ก. โทสมูลจิต ดวงที่ ๒

ข. โมหมูลจิต ดวงที่ ๑

ค. อุกุศลวิปากจิต ดวงที่ ๗

ง. ปัญจทวาราวชชนจิต ๑

จ. มโนทวาราวชชนจิต ๑

ตอบ ก. โทสมูลจิต ดวงที่ ๒

โทมนสฺสสหคํ ปฏฺิฆสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

ข. โหมมูลจิต ดวงที่ ๑

อุปกุขาสหคต วิจิจิณาสมฺปยุตฺตํ

จิตที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ ประกอบด้วยความสงสัย

ค. อกุศลวิปากจิต ดวงที่ ๗

อุปกุขาสหคต สนฺตึรณจิตฺตํ

จิตที่ไต่สวนปัญจารมณฺที่ไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ

ง. ปัญจทวาราวชชนจิต ๑

อุปกุขาสหคต ปญจทวาราวชชนจิตฺตํ

จิตที่พิจารณาอารมณ์ทางปัญจทวารที่ดีและไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ.

จ. มโนทวาราวชชนจิต ๑

อุปกุขาสหคต มโนทวาราวชชนจิตฺตํ

จิตที่พิจารณาอารมณ์ทางมโนทวารที่ดีและไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ

๔. จงจำแนกคามจิต ๕๔ โดยชาติเภทนัย โสภณเภทนัย เวทนาเภทนัย และสัมปโยคเภทนัย

ตอบ จำแนกคามจิตโดยชาติเภทนัย

อกุศลชาติ มี ๑๒

กุศลชาติ มี ๘

วิปากชาติ มี ๒๓

กริยาชาติ มี ๑๑

รวมเป็นคามจิต ๕๔

โดยโสภณเภทนัย

อโสภณจิต มี ๓๐

โสภณจิต มี ๒๔

รวมเป็นคามจิต ๕๔

โดยเวทนาเภทนัย

สุขเวทนา มี ๑

ทุกขเวทนา มี ๑

โสมนัสเวทนา มี ๑๘

โทมนัสเวทนา มี ๒

อุเบกขาเวทนา มี ๓๒

รวมเป็นคามจิต ๕๔

โดยสัมปโยคเภทนัย

สัมปยุตตจิต มี ๒๐

วิปยุตตจิต มี ๓๔

รวมเป็นคามจิต ๕๔

๕. ก. เจตสิก ๕๒ นั้นว่าโดยราสีมีเท่าใด ? คืออะไรบ้าง? และในราสีหนึ่ง ๆ มีจำนวนเท่าใด? คืออะไรบ้าง?

ข. คำว่า “อนียตโยคี” หมายความว่าอย่างไร ? มีจำนวนเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น ว่าโดยราสี มี ๓ คือ ๑.อัญญสมานราสี ๒.อกุศลราสี ๓.โสภณราสี

อัญญสมานราสี มี ๑๓ ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ปกิณณกเจตสิก ๖

อกุศลราสี มี ๑๔ ดวง คือ โมจตุกเจตสิก ๔ โลติกเจตสิก ๓ โทจตุกเจตสิก ๔ ถิทุกเจตสิก ๒ วิจิกิจจาเจตสิก ๑

โสภณราสี มี ๒๕ ดวงคือ โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ วิรตีเจตสิก ๓ อัปปมัญญาเจตสิก ๒ ปัญญินทรีย์เจตสิก ๑
ข. อนิยตโยคี หมายความว่า เจตสิกที่ประกอบไม่แน่นอน มี ๑๑ ดวง คือ มานะ อิสสา มัจฉริยะ
กุกกุจจะ ถีนะ มิทธะ วิรตี ๓ อัปปมัญญา ๒

๖. ก. จงแสดงสัมปโยคนัย ในเจตสิกดังต่อไปนี้ โมจตุกเจตสิก ๔ โลภเจตสิก โทจตุกเจตสิก ๔

ข. จงแสดงสังคหณัย ในจิตดังต่อไปนี้ หลิตุปปาหจิต มหากริยาจิตดวงที่ ๖

ตอบ ก. โมจตุกเจตสิก ๔ ประกอบได้ใน อกุศลจิต ๑๒ ทั้งหมด

โลภเจตสิก ประกอบได้ใน โลภมูลจิต ๘

โทจตุกเจตสิก ๔ ประกอบได้ใน โทสมูลจิต ๒

ข. หลิตุปปาหจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๑๒ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ)

มหากริยาจิตดวงที่ ๖ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๔ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปีติ)

โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิรตี ๓)

๗. ก. การแสดงรูปปรมาณูนี้ แบ่งออกเป็นกี่นัย ? คืออะไรบ้าง ? และให้แสดงความหมายของนัยนั้น ๆ มาด้วย

ข. รูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้วมีเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? และเมื่อจัดเป็นประเภทเล็กมีเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. การแสดงรูปปรมาณูนี้ แบ่งออกเป็น ๕ นัย คือ

๑. รูปสมุทเทสนัย หมายถึง การแสดงรูปโดยสังเขป

๒. รูปวิภาคนัย หมายถึง การจำแนกรูปโดยพิสดาร

๓. รูปสมุฏฐานนัย หมายถึง การแสดงสมุฏฐานของรูป

๔. รูปกลาปนัย หมายถึง การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวด ๆ

๕. รูปวัตตีกมณัย หมายถึง การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ

ข. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้ว มี ๒ คือ

๑. นิปผันนรูป ๑๘ ๒. อนิปผันนรูป ๑๐

เมื่อจัดเป็นประเภทเล็ก มี ๑๑ คือ

๑. มหาภูตรูป ๔

๒. ปสาทรูป ๕

๓. วิสยรูป ๗ หรือ ๔

๔. ภาวรูป ๒

๕. หทยรูป ๑

๖. ซีวีตรูป ๑

๗. อาหารรูป ๑

๘. ปริจเฉทรูป ๑

๙. วิญญูติรูป ๒

๑๐. วิการรูป ๕ หรือ ๓

๑๑. ลักษณะรูป ๔

๘. ให้บอกความหมาย พร้อมองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้

ก. กัมมชรูป ข. จิตตชรูป ค. กายทสกกลาป ง. ซีวิตนวกกลาป จ. กายวิญญูตินวกกลาป

ตอบ ก. กัมมชรูป หมายความว่า รูปที่เกิดจากกรรมมี ๑๘ องค์ธรรมได้แก่ ปสาทรูป ๕ ภาวรูป ๒ หทยรูป ๑ ซีวีตรูป ๑

ข. จิตตชรูป หมายความว่า รูปที่เกิดจากจิตมี ๑๕ องค์ธรรมได้แก่ วิญญูติรูป ๒ สัททารมณ ๑

วิการรูป ๓ อวินิโกรูป ๘ ปริจเฉทรูป ๑

ค. กายทสกกลาป หมายถึง กลาปที่มีจำนวนรูป ๑๐ มีกายปสาทเป็นประธานได้แก่ อวินิโกรูป ๘ ชีวิตรูป ๑ กายปสาท ๑

ง. ชีวิตนวกกลาป หมายถึง กลาปที่มีจำนวนรูป ๙ มีชีวิตรูป เป็นประธานได้แก่ อวินิโกรูป ๘ ชีวิตรูป ๑

จ. กายวิญญูตินวกกลาป หมายถึง กลาปที่มีจำนวนรูป ๙ ได้แก่อวินิโกรูป ๘ กายวิญญูติ ๑

๙. ก. พระนิพพานเมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้ว มีเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ? จงแสดงมาดู

ข. นิพพานเมื่อว่าโดยปริยายแห่งเหตุ(การอุปจารนัย) แล้วมีเท่าไร? คืออะไรบ้าง?

ตอบ ก.พระนิพพาน เมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้ว มีอย่างเดียว คือ สันติลักษณะ หมายถึง สงบจากกิเลสและ
ขันธ ๕ ทั้งหลาย

ข. นิพพาน เมื่อว่าโดยปริยายแห่งเหตุแล้ว มี ๒ คือ

๑) สอุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่เป็นไปกับขันธ ๕ คือ วิบากและกัมมชรูปที่เหลือจาก
กิเลสทั้งหลาย ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่

๒) อนุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่ไม่มีขันธ ๕ คือวิบากและกัมมชรูปที่เหลืออยู่ ได้แก่
นิพพานของพระอรหันต์ที่ปรินิพพานแล้ว

๑๐. พระนิพพาน เมื่อว่าโดยอาการที่เป็นอยู่แล้ว มี ๓ อย่าง คืออะไรบ้าง ? ให้แสดงความหมายด้วย

ตอบ พระนิพพาน เมื่อว่าโดยอาการที่เป็นอยู่แล้ว มี ๓ คือ

๑. สญญตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้น สญญสิ้นจากกิเลสและขันธ ๕ ไม่มีอะไร
เหลืออยู่แล้ว

๒. อนิมิตตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพาน นั้นไม่มีนิมิต เครื่องหมาย รูปร่าง สันฐาน
สีสนัวรรณะอย่างใดเลย

๓. อัปป์นิหิตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้นไม่มีอารมณ์ที่น่าปรารถนาด้วยโลภะ
และไม่มีตัณหาที่เป็นตัวต้องการ อยู่ในนิพพานนั้น

ฝ่ายหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย